

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU

2022

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU

Ankara, 2022

Editör

Dr. Ayhan ÖZTÜRK

Hazırlayanlar

Ezgi ÇELİK UZUN

Fatma CAMCI

Özlem GÜNER

Seher Esra AKYOL SAĞDIÇ

Dil Uzmanları

Fatma CAMCI

Özlem GÜNER

Seher Esra AKYOL SAĞDIÇ

Dizgi-Mizanpaj

Banu EREN

Değerli katkılarından dolayı,
Prof. Dr. Deniz MELANLIOĞLU, Prof. Dr. Kemalettin DENİZ,
Prof. Dr. İbrahim GÜLTEKİN, Prof. Dr. Yakup YILMAZ, Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ,
Doç. Dr. Umut BAŞAR, Dr. Tarık DEMİR,
Can EKMEN ve Muharrem TANYILDIZI'na
teşekkürlerimizi sunarız.

ISBN: 978-975-11-6600-5

SUNUŞ

Dünyanın en eski konuşma ve yazı dili olarak hükümranlığını sürdüren Türkçe, insanlığın gelişimine katkı sağlayan güçlü kültür, sanat, bilim ve felsefe abideleriyle bir dünya dili hüviyetindedir. İletişim araçlarının sağladığı imkânlar sayesinde kültürler ve diller arası ilişkilerin hız kazandığı bu çağda, ses bayrağımız olarak dalgalanan Türkçeye olan teveccüh her geçen gün artmış, etki alanı her geçen gün genişlemiş, Türkçe dünyanın dört bir tarafında duyulur ve kullanılır bir hâl almıştır. Bugün Orta Asya ve Çin'den Avrupa içlerine kadar uzanan Türk dili konuşurları Türkçeyi gelecek nesillere iletişim ve kültür dili olarak aktarmaktadır. Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi ile iki dillilere ve Türk dillilere öğretiminin yaygınlığı Türkçeye olan ilginin artması bir dünya dili olduğunun da tescili mahiyetindedir.

Yüksek medeniyet tasavvurumuzun özü olan Türkçe bilinciyle Başkanlığımızın düzenlediği “Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı”nda bilimsel yöntemlerle Türkçe eğitim öğretime ilişkin teorik ve uygulamalı çalışmalar ele alınmıştır. Bu çalışmalardan hareketle hazırlanan çalıştay sonuç raporu kurumların Türkçe öğretimi politikalarına katkı sağlayacağı niyetiyle kamuoyunun istifadesine sunulmaktadır.

Millî kimliğimize hizmet noktasında çok önemli bir vazifenin yerine getirilmesi için fırsat kapısını bir kez daha aralamamızda, dil seferberliği başlatarak bize yol gösterdiği için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip ERDOĞAN’a şükranlarımızı arz ediyorum. Çalıştayı Onursal Başkanlığını yapan Millî Eğitim Bakanı Mahmut ÖZER’e, yurt içinde ve yurt dışında Türkçenin öğretimi hususunda önemli rolleri olan paydaşlarımız; Türkiye Maarif Vakfı Başkanı Prof. Dr. Birol AKGÜN’e, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref ATEŞ’e, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı Sayın Abdullah EREN’e, açılış organizasyonu ve ev sahipliğinden için Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Alınur AKTAŞ’a, Türkçeye hizmet eden değerli alan uzmanlarına, öğretmen ve öğrencilerimize ayrı ayrı minnet ve şükran duygularımı sunuyorum.

Türkçenin yolculuğuna kayıt düşen bu çalıştay sonuç raporunun hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Cihad DEMİRLİ

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	iii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: TÜRKÇENİN ANA DİLİ OLARAK ÖĞRETİMİ.....	3
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	5
2. BÖLÜM: TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ.....	9
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	10
3. BÖLÜM: TÜRKÇENİN İKİ DİLLİLERE ÖĞRETİMİ	14
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER.....	15
4. BÖLÜM: TÜRKÇENİN TÜRK DİLLİLERE ÖĞRETİMİ.....	19
SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	21
ÇALIŞTAY PROGRAMI.....	25

TÜRKİYE’DE VE DÜNYADA TÜRKÇENİN ÖĞRETİMİ ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU

GİRİŞ

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Türkçe öğretimi süreçlerini değerlendirmek ve bu değerlendirmelerden hareketle var olan durumu geliştirmek, tespit edilen sorunlara çözüm önerileri sunmak amacıyla alan uzmanları, uygulayıcılar ve ilgili kurumlarla 26-29 Eylül 2022’de Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nı düzenlemiştir.

Bu çalıştayda Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi ile iki dillilere ve Türk dillilere öğretimi konuları görüşülmüştür. Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi konusu, iki gün boyunca altı oturum şeklinde gerçekleşmiştir. İlk gün, oturum başkanlığını Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı’nın yaptığı; Türkiye Maarif Vakfı, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ve Yunus Emre Enstitüsünün başkanlarının katıldığı, “Türkçe Üzerine Düşünmek” konulu oturumla başlamış; “Türkçe Öğretimi Programı” konulu oturum ile devam etmiştir. İkinci gün “Zenginleştirilmiş Türkçe Öğretimi Uygulamaları”, “Öğretici Nitelikleri”, “Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme” başlıklarının istişare edildiği üç oturum yapılmış; “Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi Genel Değerlendirme Oturumu” ile tamamlanmıştır.

Çalıştayın üçüncü günü Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ana başlığında gerçekleşmiştir. “İnce Bir Diploması Yolu: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi” konulu oturumla başlayan üçüncü gün, “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözümleri”, “Türkçenin İki Dillilere Öğretimi: Kurumlar, Politikalar ve Stratejiler”, “Türkçenin İki Dillilere Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözüm Önerileri”nin müzakere edildiği üç oturumla tamamlanmıştır. Çalıştayın dördüncü günü ise Türkçenin Türk Dillilere Öğretimi ana başlığında “Türkçenin Türk Dillilere Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözüm Önerileri” oturumuyla başlamış; çalıştay sonuç raporunun hazırlanmasına yönelik “Genel Değerlendirme” oturumuyla tamamlanmıştır. Sözü edilen konularda Türkçe öğretimine ilişkin temel meseleler ve çözüm önerileri tartışılmış, kurumların politikalarına yön verecek stratejiler değerlendirilmiştir.

Yurt içi ve yurt dışında eğitim faaliyetleri yürüten kurumların katılımıyla gerçekleştirilen ve alanda ilk olma özelliği taşıyan çalıştayın sonuçları, bilim ve düzenleme ku-

rulları tarafından hazırlanan bu rapor ile kayıt altına alınmıştır. Rapora konu olan veriler çalışmaya davet edilen 54 akademisyenle çalıştay öncesi yapılan ön görüşmelerden ve dört gün süren çalıştay oturumlarından elde edilmiştir.

Rapor Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretimi ile iki dillilere ve Türk dil-
lilere öğretimi konu başlıklarının yer aldığı bölümlerinden müteşekkildir. Her bir bölüm altında ilgili alan tanıtılarak temel meseleleri dile getirilmiş sonrasında ön görüşmeler ve çalıştayda öne çıkan görüş ve öneriler sunulmuştur. Sonuç kısmında çalıştayda ortaya çıkan görüşlere ilişkin genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

1. BÖLÜM: TÜRKÇENİN ANA DİLİ OLARAK ÖĞRETİMİ

Ana dili; toplumsal birikimi geçmişten günümüze aktaran ve kişiler arası iletişimi sağlayan bir kodlama sistemidir. Milletlerin kimliği ve ruhudur. Milletler, ana dilleri sayesinde var olur ve varlığını devam ettirir. Bu nedenle ana dili eğitimi ve öğretimi ülkeler için bir varoluş çabasıdır.

Ana dilimizin sınırları aynı zamanda dünyamızın sınırlarını çizer. Bireylerin kişilik gelişiminde, düşünce dünyasını oluşturmada, evreni anlama ve anlatmada ana dilinin gücünü inkâr etmek mümkün değildir. Bir milletin ana dili kullanımı ve öğretimindeki başarısı, o milletin gelecekteki başarısına atılmış bir temel niteliğindedir. Bu da ana dilini korumak, geliştirmek ve dilin tüm inceliklerine hâkim olmakla; okuduğunu, dinlediğini, izlediğini anlayan, düşündüğünü anlatan, kişisel söz varlığını zenginleştiren, ana dili bilinci ve sevgisi taşıyan kuşaklar yetiştirmekle mümkündür.

Ana dilinin en özgün metinleri kuşkusuz o dilin yetiştirdiği yazarların eserlerinde aranmalıdır. Türkçemizin temel dinamikleri sayılan Dede Korkut Hikâyeleri'nden Neşet Ertaş'ın türkülerine, Yunus Emre'den Yahya Kemal'in şiirlerine kadar nice metinlerde dilimizin inceliklerini ve ruhunu bulabiliriz. Önemli olan bu ruhu, milletimizin ve tarihimizin geleceği olan çocuklarımıza ve gençlerimize erken çocukluk döneminden üniversiteye kadar sistemli bir şekilde aktarabilmektir. Bunun yanı sıra ana diliyle kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilen, sosyal ilişkilerini düzenleyebilen, mesleki iletişimini sağlayabilen, hak ve sorumluluklarını kullanabilen güçlü bireyler yetiştirmektir.

Araştırmalar göstermektedir ki nitelikli ana dili öğretimi uygulamaları diğer disiplinlere bağlı olarak akademik başarıyı olumlu etkilediği gibi üst düzey zihinsel becerilerin gelişimine de doğrudan katkı sağlamaktadır. Hayat boyu öğrenme sürecinin en önemli araçlarından biri olan ve tüm derslerin mihenk taşı olarak kabul edilen ana dili dersi, sadece bir bilgi dersi değil beceri ve alışkanlık kazandırma dersidir. İşlevsel bir yapıya kavuşması için ana dili öğretimi, hiç şüphesiz bilimsel bir sistem çerçevesinde, etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmelidir.

Ana dili eğitimi ve öğretimi her ülkenin eğitim politikasında önemli bir yere sahiptir. Ana dilimiz Türkçenin öğretimini erken çocukluk döneminden üniversiteye kadar sistemli ve nitelikli bir biçimde yürütülmesi Millî Eğitim Bakanlığının öncelikleri arasındadır. Bakanlığımız, Türkçenin ana dili olarak öğretimini örgün eğitimin her kademesinde çağın dinamiklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak yürütmektedir. Türkçenin ana dili olarak öğretimi sürecinin tüm basamaklarını bir bütünlük içinde yapılandırmakta; salt bilgi aktaran bir anlayıştan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, öğrenciyi etkin hâle getiren, disiplinlerarası anlayışla aşamalı bir yol izlemektedir.

Eğitim öğretim sürecinin temel boyutları arasında öğretim programı, ders kitabı, teknoloji kullanımı, ölçme ve değerlendirme sistemi ile öğretici nitelikleri

bulunmaktadır. Bu boyutların ana dili öğretimine yönelik yansımalarına bakıldığında öğretim programlarının, eğitim ve öğretimin yapıldığı tüm ortamlarda yol gösterici nitelikte olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Türkçe Dersi Öğretim Programı; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili beceriler kazanmalarını, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, Türkçe sevgisiyle istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmaktadır.

Öğretim programlarının amaçlarını, kazanımlarını, içeriklerini sınıf ortamına taşımada ise en etkin araç ders kitabıdır. Ders kitapları, içerdikleri metinler ve etkinlikler aracılığıyla öğrencilere doğrudan hitap eder. Öğrencilerin öğrenme süreçlerine yardımcı olan ve onları bilişsel, duyuşsal, psikomotor ve dil becerileri açısından geliştiren, öğretmenlere de derslerde çeşitli kolaylıklar sağlayan Türkçe ders kitapları Türkçe Dersi Öğretim Programı esas alınarak hazırlanmaktadır.

Diğer taraftan bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmak, öğrenme öğretme sürecinde öğretim stratejilerini zenginleştirirken öğrencilerin öğrenmelerini de destekler. Bu nedenle öğrencilerin verileri toplama, organize etme ve sınıflamada; elde ettikleri bulguları yazma, düzenleme ve sunmada teknolojinin imkânlarından yararlanmaları teşvik edilmeli ve öğretmenlerin teknolojiyi kullanmaları sağlanmalıdır.

Ölçme ve değerlendirme öğrenme öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Öğretim programlarıyla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri öğrencilerin ne oranda edindiğinin tespitinde ölçme ve değerlendirme uygulamaları kullanılır. Türkçe dersi ölçme ve değerlendirme uygulamalarında düzeylere göre performans temelli, süreç ve sonuç odaklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Öğretim öncesinde, sırasında ve sonunda yapılan değerlendirmelerle öğrencilerin sadece bilişsel becerileri değil psikomotor ve duyuşsal becerileri de ölçülmektedir.

Öğretici nitelikleri açısından bakıldığında her öğretmenin kendi alanının yanı sıra bir Türkçe öğreticisi olduğu da ifade edilebilir. Kökleri derinlere uzanan bir öğretmen yetiştirme sistemine sahip ülkemizde, her alana öğretmen yetiştirme sürecinde olduğu gibi Türkçe öğretmeni yetiştirme sürecinde de nitelikli öğretmen yetiştirmek amacıyla eğitim politikaları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Eğitim sistemlerinin başarıya ulaşması, alanlarında nitelikli öğretmenlerin sisteme kazandırılmasıyla mümkündür. Öğretmenlik mesleğinde niteliğin sağlanmasında ise öğretmen adaylarının hizmet öncesinde almış oldukları eğitim, dolayısıyla bu süreçte izlenen eğitim programları oldukça önemli bir role sahiptir. Bu doğrultuda öğretmen yetiştirme programlarında ihtiyaçlara yönelik sürekli olarak iyileştirmeler yapılmalıdır.

Bahsedilen bu önemli konulardan hareketle Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nda “Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi” meselesi iki gün süren altı oturumda ele alınmıştır. Bu oturumlarda tartışılan konular ve öncesinde alanında uzman akademisyenlerle yapılan görüşmeler sonucunda raporun ilk bölümü hazırlanmıştır. Ra-

porun yurt içinde ve dışında güncel uygulamaların iyileşmesine katkı sunmasının yanı sıra Türkçenin ana dili olarak öğretimi hususunda karar alıcı, planlayıcı ve uygulayıcılara strateji geliştirme sürecinde kuramsal ve uygulama açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nda Türkçenin ana dili olarak öğretimi konusu Türkçe Dersi Öğretim Programı, Zenginleştirilmiş Türkçe Öğretimi Uygulamaları, Öğretici Nitelikleri ile Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme temaları çerçevesinde ele alınmıştır. Türkçenin ana dili olarak öğretimi konusunda ortaya çıkan sonuçlara genel olarak bakıldığında ana dili eğitiminin öğrencilerin gerek okul içi gerekse okul dışı çalışmalarının niteliğinin artmasında kritik bir öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Çalıştayda Türkçe Dersi Öğretimi Programı’yla ilgili olarak mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programı; yaklaşım, yöntem ve teknikler, beceri alanları ve iletişimsel işlevler, dil bilgisi öğretimi, ölçme ve değerlendirme alt başlıkları ile ele alınmıştır. Mevcut Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın ayrıntılardan arındırıldığı ve öğretim programında yer verilen metin türlerinin önceki programlarla kıyaslandığında öğrencilerin gereksinimlerini daha çok karşılayacak nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak alan uzmanları programın, uluslararası program geliştirme nitelikleri ile güçlendirilmesi gerektiğini önermişlerdir. Bu konuda özellikle program geliştirme uzmanlarıyla birlikte üst düzey bilişsel ve düşünme becerileri ile duyuşsal ve sosyal becerilerin öne çıkarıldığı, işlevsel dil eğitimi esas alan, dil becerileri arasında denge ve uyumun olduğu, kazanımların sarmal ve ayrıntılı ifade edildiği, disiplinlerarası bağ kuran, bireysel farklılıklara duyarlı, geribildirimlere dayalı bir model geliştirilerek programın güçlendirilmesi önerileri farklı akademisyenler tarafından dile getirilmiştir. Programda, dil becerilerine eşit kazanımların verilmesi gerektiğinin ve kazanımların öncesi, sırası ve sonrası şeklinde süreç olarak ifade edilmesinin önemi de ayrıca vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra dil bilgisi kazanımlarının, dinleme ve okuma becerisinin içerisine girdi olarak yansıtılabileceği; çıktılarının da yazma ve konuşma becerilerinde kontrol edilebileceği önerisi gündeme getirilmiştir. Programın dil bilgisine yönelik içeriğin dil işlevleri üzerinden yapılandırılmasının ve seviyeye uygun söz varlığı ile ilgili kazanımlara programda yer verilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yaklaşımın, sarmallığın nasıl ele alındığının, öğrenme ve öğretme süreçlerine yön veren yöntem, teknik ve değerlendirmelerin daha görünür kılınmasının sağlanabileceği belirtilmiştir.

Zenginleştirilmiş Türkçe öğretimi uygulamaları; ders kitaplarının nitelikleri, farklı dillerde ders kitabı örnekleri, ders dışı etkinlikler ve kulüp faaliyetleri, dijital içerikler ve uygulamalar ile öğrenme ortamları alt başlıklarıyla ele alınmıştır.

Ders kitapları alt başlığında ders kitabının her zaman temel başvuru kayna-

ğı olduğu ifade edilmiş hem sınıf içi hem de sınıf dışı öğrenme ortamında ders kitabı kullanmanın önemi üzerinde durulmuştur. İçerik organizasyonu iyi olan ders kitaplarının başarılı kitaplar olduğu, dış yapı ve görsel tasarım ilkeleri açısından özenle hazırlanan kitapların çocukları aynı zamanda sanatsal açıdan da geliştirdiği belirtilmiştir. Ders kitabı hazırlamanın uzmanlık gerektiren bir konu olduğu, bu nedenle de ders kitaplarının profesyonel kişiler tarafından nitelikli bir şekilde hazırlanıyor olmasının önemi üzerinde durulmuştur. Bu alt başlıkta yer alan önerilere genel olarak bakıldığında; ders kitapları farklı yöntem ve tekniklerle oluşturulmuş etkinlikleri barındırmalı, becerileri bütünlükçü ele almalı, öğrenen özerkliğini desteklemeli, akran etkileşimine izin vermeli, farklı taksonomilerle anlama çalışmaları gerçekleştirmeli, strateji eğitimi içermeli, öğrencinin kendi öğrenme sürecini denetlemesine ilişkin yönergeler yer vermelidir. Ders kitaplarındaki etkinliklerin ve soruların tekdüze olmaması, öğrencinin yaş ve gelişim düzeyine göre ve farklı duyuları işe katacak, çocukların/gençlerin duygularını ve düşüncelerini eğitecek, onların entelektüel kapasitelerini besleyecek, bakış açılarını ve yaratıcılıklarını geliştirecek, onları kültürel yönden donanımlı hâle getirecek, ders-te öğrenilenlerin dersin amaçlarına ulaşılmasına ve gerçek yaşama aktarılmasına katkı sağlayacak etkinliklerin artırılması gerektiği, soru ve etkinliklerin işlevsel ve öğrenciyi geliştirecek nitelikte olması ifade edilmiştir. Ayrıca öğretmen kılavuz kitaplarının niceliğinin artırılması ve ders kitabındaki etkinliklerin geliştirilen bir uygulamayla dijital ortama taşınması önerileri dile getirilmiştir.

Bununla birlikte Türkçe öğretiminin amacına ulaşmasına katkı sağlayacak öğrenme öğretme ortamlarında gerçekleştirilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Bir öğrenme ortamı olarak sınıfların çok uyaranlı olması tavsiye edilirken öğrenme ortamının sadece sınıf ortamı ile sınırlı tutulmaması, okul dışı öğrenme ortamlarının da eğitim sürecine dâhil edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle alan uzmanları sınıf dışı öğrenme ortamlarına dikkat çekerek aileyi, çevreyi, okul koridorlarını, bahçeyi, doğal alanları, tarihi ve kültürel mekânları, müzeleri ve kütüphaneleri öğrenme ortamlarına dâhil etmek gerektiğini vurgulamışlardır. Ders dışı faaliyetlerin, öğretmenin inisiyatifine bırakılmadan sayısında ve niteliğinde artışa gidilmesi gerektiği belirtilmiştir. Halk kütüphaneleri, müzeler ve belediyelerle iş birliği yapılarak çeşitli sosyal etkinlik ve turnuvalar planlanabileceği dile getirilmiştir.

Öğretici nitelikleri ana teması öğretici yeterlikleri, hizmet öncesi eğitim, Türkçe öğretmeni yetiştirme programları, hizmet içi eğitimler ve öğretmen performans değerlendirme alt başlıkları ile ele alınmıştır.

Öğretici nitelikleri ile ilgili yapılan değerlendirmelerde öğretmen yetiştiren fakültelere öğrenci seçimlerinin çeşitli yöntemlerle iyileştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca, eğitim fakültelerinde araştırmacı öğretmen yetiştirme gibi bir model oluşturmanın ve öğretmen yetiştirme süreçlerinde yapısalcı bir öğretim yöntemini benimsemenin kaliteyi olumlu yönde etkileyeceği görüşü ortaya çıkmıştır.

Bir öğretmenin taşınması gereken en önemli özelliğin hayat boyu gelişim ve öğrenme anlayışına sahip olması gerektiğinden hareketle hizmet içi eğitimlerde teorik bil-

gi kadar uygulama yaklaşımının da benimsenmesinin öğretici niteliğini artıracığı; öğreticilerin yüksek lisans, doktora gibi bilimsel çalışmaların içine dâhil edilerek onlara imkân sunulmasının gerekliliği birçok akademisyenin hemfikir olduğu hususlardandır. Öğretmenlere özellikle program okuryazarlığı, beceri temelli dil eğitimi, metin seçimi ile beceri temelli ölçme ve değerlendirme hakkında hizmet içi eğitimler verilerek bu alandaki öğretici yeterliklerinin geliştirilebileceği dile getirilmiştir. Bunlarla birlikte teknolojik yeterlik konusunda öğretmenler arasındaki farklılıkların da hizmet içi eğitimlerle giderilmesi önerilmiştir.

Ölçme ve değerlendirme konusunda; becerilere göre ölçme ve değerlendirme, sınav uygulamaları, merkezi sınavlar, dijital merkezi sınav uygulamaları, ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme ile farklı dillerin ana dili öğretiminde ölçme ve değerlendirme uygulamaları alt konuları irdelenmiştir.

Alan uzmanları Türkçe öğretiminde ölçme ve değerlendirme konusunda teknik yeterlik ve uzmanlık sorunları yaşadığını düşünmektedir. Süreç odaklı değerlendirme çalışmaları, farklı ölçme araçlarının kullanılması, dijital araçlardan istifade edilmesi, açık uçlu sorular ile yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi teşvik edecek üst düzey bilişsel basamaklara dönük soru niceliğinin artırılması, öz ve akran değerlendirme gibi alternatif araçlardan faydalanılması, ölçme ve değerlendirme yapılırken okuma becerisiyle birlikte diğer beceri alanlarının sürece dâhil edilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Türkçe dersinin bir beceri dersi olduğu ve bu dersin ölçülmesinde daha çok becerinin ölçülmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle sınav sorularının dört dil becerisini ölçecek şekilde hazırlanması gerektiği dile getirilmiştir. Konuşma ve yazma becerilerinin ölçülüp değerlendirilmesinde ise özellikle ilk okuma yazma sürecinden itibaren rubrik ve portfolyolar aracılığıyla süreç temelli değerlendirmeler yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Alan uzmanları mevcut sınav sisteminin öğrencilerde Türkçenin gelişimine katkı sağlaması açısından sistemsel bir bakış açısı ile iyileştirilmesinin doğru olacağını ifade etmişlerdir. Ayrıca alana özgü ölçme ve değerlendirme yöntemi geliştirilerek bir alan yeterlik sınavının uygulanmasının önemini açıklamışlardır. Dört beceride Türkçe dil sınavının merkezî sınav olarak uygulanabileceği önerilmiştir.

Türkçenin ana dili olarak eğitimi özelinde ana ve alt başlıklarda ifade edilen görüşler doğrultusunda bundan sonraki sürecin nasıl planlanması gerektiğine dair öneriler dikkate sunulmuştur. Bu öneriler doğrultusunda geliştirilecek Türkçenin ana dili olarak öğretime ilişkin politikalar, sürecin nasıl sürdürüleceğine yönelik somut çıktılar sunacaktır.

2. BÖLÜM: TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ

Türkiye; tarihî derinliği, jeopolitik konumu ve bulunduğu coğrafya açısından önemli bir ülke konumundadır. Aynı zamanda Türk medeniyetinin kültürel mirasının taşıyıcısı olma boyutuyla da önemli bir yere sahiptir. Türkçeye en çok ilginin de dinî, tarihî, kültürel ve coğrafi anlamda derin köklerin yer aldığı Asya'dan, Afrika'ya ve Balkanlar'a uzanan coğrafyada olduğu söylenebilir. Türkçeye gösterilen bu ilginin, Sovyetler Birliği'nin doksanlı yılların başında dağılmasıyla başlayan Büyük Öğrenci Hareketliliği Projesi ile yükselişe geçen ve 2000'li yıllarda zirveye ulaşan Türkiye'nin dünyaya açılma politikası ile yakından ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu etkinin neticesinde Türkçe öğretimi, yurt içi ve yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyen yabancı uyruklu kişilere iletişimsel düzlemde Türkçeyi hedef dil olarak kazandırmayı amaçlayan bir alan olma hüviyeti kazanmıştır.

Türkçenin ana dili konuşurları dışındaki kitleye nasıl öğretileceği hususu, üzerinde hassasiyetle durulan bir konu hâline gelmiştir. Bu bağlamda son otuz yılda yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılanlar düşünüldüğünde alanın kazandığı ivme oldukça dikkat çekicidir.

Türkiye Cumhuriyeti, dünyada meydana gelen olaylar karşısında her zaman vicdanlı ve misafirperver bir dış politika izlemesi ile tanınmaktadır. Sınır komşusu olan Suriye'de 2011'de başlayan iç karışıklıklarda can güvenliğini önceleyen Türkiye, Suriyelilere geçici koruma statüsü vermiştir. Suriye ile güçlü tarihî, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye Cumhuriyeti, bu durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlemiştir. Bu olayla birlikte daha önce üniversitelerde yetişkinlere verilen eğitim ile sınırlı olan Türkçenin yabancılara öğretiminde hedef kitle, çocukları da içine alacak şekilde genişlemiştir.

Yurt içi ve yurt dışında yabancı dil olarak Türkçe öğrenme oranının gün geçtikçe arttığı dikkate alındığında, bu alanda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarının farklılaştığı görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı yurt içinde Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesini (PIKTES) yürütürken yurt dışında ise Türkiye Maarif Vakfı örgün eğitim kurumlarında yabancı dil olarak Türkçe öğretmektedir. Her iki kurum da okul öncesinden liseye Türkçe öğretimine ilişkin ders süreçlerini, Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı üzerinden gerçekleştirmektedir. Programda; dil düzeylerine ve dil becerilerine uygun kazanımlar, dil işlevleri, dil yapıları, söz varlığı ve izlenceler yer almaktadır. Ayrıca, Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyenler için faaliyetler yürütürken Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı ise Türkiye Bursları ile yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de yükseköğrenimlerine devam etmesini desteklemektedir. Üniversite eğitimi için Türkiye'yi seçen gençler, Türkçe öğretim merkezlerinde Türkçe öğrenmektedir. Dolayısıyla adı geçen kurum ve kuruluşların yapacağı iş birliği, yaban-

cılara Türkçe öğretimi alanı açısından oldukça kıymetlidir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin hedef kitlesi bu denli geniş bir yelpaze sunduğu için öğrenme ortamı, ders materyali, ölçme ve değerlendirme, öğretici nitelikleri gibi pek çok değişkenin süreci nasıl etkilediğinin ortaya konmasının, sürecin planlanması ve koordinasyonun sağlanması adına önemli olduğu düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde mevcut sorunlar kavramsal tartışmalar, öğretim programlarının ve öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi, lisans programı tartışmaları, materyal, dil becerileri, ölçme ve değerlendirme, öğrenme ortamları, öğrenen özellikleri ve teknoloji gibi konuları içine almaktadır. Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nın yabancı dil olarak Türkçe öğretimine ayrılan bölümünde sunulan görüş ve önerilerin alanda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı ve yol göstereceği umulmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nın ikinci bölümünde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin yeri ve önemi, göç ve Türkçe, ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin temel sorunları, Türkçe öğreten kurumlar ve akreditasyon, ders materyalleri, öğretici nitelikleri, uygulama, ölçme ve değerlendirme, Türkçenin yabancılara öğretiminde kurum, şehir, çevre ilişkisi ile öğrenme ortamları temaları çerçevesinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi konusu ele alınmıştır. Alanında uzman akademisyenlerin ilgili konuları tartıştığı oturumlarda alandaki sorunlara çözüm önerileri sunulmuş, konulara ilişkin uzman görüşleri dile getirilmiştir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanı son yıllarda hem uygulama açısından hem de akademik açıdan büyük bir ivme kazanmıştır fakat bu alanın olgunlaşması için elbette belli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Alanla ilgili pek çok sorun aslında söz konusu olgunlaşmanın gerektirdiği zaman ve çalışmalarla ilgilidir.

Türkiye hâlihazırda dünyada en çok göç alan ülkelerden biridir. Göçün doğuracağı muhtemel sorunların en aza indirilmesi açısından dil öğretimi, sosyal uyum ve bütünleşme için anahtar durumundadır. Bugün büyükşehirlerde oluşan göçmen veya mülteci mahalleleri ile çok kültürlü ve çok dilli sınıflar bu durumun en önemli gerekçesi olarak kabul edilebilir. Toplum yapısını oluşturan temel dinamikler üzerinde ileriye yönelik ciddi etkileri olabilecek bu sosyolojik durumun iyileştirilmesinde, okulda sosyalleşen bireylerin kimlik ve benlik algıları, evrensel ve yerel değerleri sentezleyebilme yetileri ve buna göre sosyal davranışlar gerçekleştirmeleri önemli rol oynayacaktır. Bu açıdan kültürlerarası pedagoji ve etkileşim stratejilerinde öğreticilerin yeterliliklerini geliştirecek, öğrenme ortamlarında hedef kitlenin öğrenme ve kültürlenme süreçlerini daha güçlü kılacak planlamalar, hazırlanacak strateji belgelerinin temel ilkelerini oluşturmalıdır. Bu hedef kitleye yönelik gerçekleştirilecek Türkçe öğretimi çalışmaları da bu temel ilkelerle bütünleşecek nitelikte olmalıdır. Raporda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin sorunları;

kavramsal tartışmalar, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi politikası, öğretim programlarının ve öğretmen yeterliklerinin geliştirilmesi, lisans programı tartışmaları, materyal, dil becerileri, ölçme ve değerlendirme, öğrenme ortamları, öğrenen özellikleri ve teknoloji alt başlıklarıyla irdelenmiştir. Yurt içi ve yurt dışında Türkçe öğreten kurumlar ve akreditasyondaki farklılıklar, ortaklıklar ve hedefler belirlenmiş; Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kurum-şehir-çevre ilişkisi ele alınmıştır.

Kurumlar arasındaki uygulama farklılıklarının giderilmesi, uyumun sağlanması açısından Yükseköğretim Kurulunda (YÖK) yabancı öğrencilerle ilgili bir koordinasyon merkezinin ihdas edilmesi ve bu koordinasyon merkezinin sertifikasyonla ilgili genel çerçeveyi dil merkezlerinin katılımıyla hazırlayıp çalışmalarını bu çerçevede yürütmesi önerilmiştir. Çalıştayda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin yeri ve önemi ile ilgili olarak Türk imajını üst seviyeye çıkaracak, kültürel tanıtıma ve Türkiye'nin tarihî derinliğini, jeopolitik önemini, coğrafi genişliğini ve etki gücünü anlatmaya imkân verecek, öğrenenlerin Türk kültürüyle etkileşim kuracakları içeriklere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca bu alanda çalışmalar yapan kuruluşların iş birliği hâlinde çalışmasının gerekliliği ve yabancı uyruklu öğrencilerin lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi için Türkiye'yi tercih etmesine yönelik tanıtımlar yapılmasının önemi vurgulanmıştır. Bu kurum ve kuruluşların sahadaki tecrübelerini paylaşabilecekleri konferans, bilgi şöleni vb. faaliyetler düzenlemesi, Türkçenin kıtalara ve ülkelere göre öğretimini kapsayan özel çalışmalar yapılması, üniversiteler bünyesindeki dil öğretim merkezlerinin verdiği eğitimde standartlaşmanın sağlanması gibi önerilerde bulunulmuştur.

Çalıştayda önemle üstünde durulan konulardan bir diğeri ise PIKTES kapsamında gerçekleştirilen yabancı dil olarak Türkçe öğretimi çalışmaları olmuştur. Konu ile ilgili olarak yabancı uyruklu öğrencilerin velileriyle kurulan etkileşim, verilen eğitimlere tarih, kültür gibi içeriklerin de eklenmesi, asimile olma kaygısı yaşayan ailelerle etkileşimi sağlayacak ve bu korkuları ortadan kaldıracak destek programların hayata geçirilmesi ile ilgili konular görüşülmüştür. Ayrıca PIKTES kapsamındaki örnek uygulamaların paylaşılabilirliği organizasyonların düzenlenmesi konusunda da tavsiyede bulunulmuştur. Çalıştayda yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili politika düzeyinde atılabilecek adımlar da tartışılmıştır. Bu doğrultuda, Türkçenin diğer ülke müfredatlarında seçmeli ders olarak yer alması, alanda görev yapacak öğretici kadrolarının disiplinlerarası bir yaklaşımla oluşturulması, sosyo-politik ve sosyokültürel boyutlarının iyi analiz edilmesi ve uzun vadeli planlamaların bu yönde yapılması ile ilgili görüşler belirtilmiştir. Bu alanda Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin ana dili Türkçe olanlara Türkçe öğretiminden farklı olduğu düşüncesinin benimsenmesinin önemi vurgulanmıştır. Türkiye'yi eğitim için tercih eden uluslararası öğrenci sayısının son on yıldaki artışı dikkate alınarak akademik Türkçeye yönelik program geliştirme çalışmaları yapılmasının önemi üzerinde durulmuştur. Bu konu özelinde yüksek öğretimde kullanılmak üzere Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'na uygun ders materyallerinin ivedilikle hazırlanması, öğretmenler için program okuryazarlığı eğitimlerinin düzenlenmesi ve programların akademik Türkçeyi de kapsayacak şekilde güncellenmesi gibi hususlar değerlendirilmiştir.

Alanda görev yapan üreticilerin yeterlikleri de çalıştayda tartışılan önemli konular arasında yer almaktadır. Bu konuda, sertifika programlarının denetlenmesi ve bir yılda düzenlenecek sertifika program sayısının belirlenmesi, alanda çalışacak üreticilerin yeterliklerinin belirlenmesi ve yüksek lisans şartı gibi bazı standartların getirilmesi, üreticilere yönelik program okuryazarlığı vb. eğitici eğitimlerin düzenlenmesi, üretici seçiminde bir merkezî sınavın olması gibi tavsiyelerde bulunulmuştur. Ayrıca üreticilerin lme ve değerlendirme, yabancı dil üretimi yöntem ve yaklaşımları, dil öğrenimi ve dil edinimi, materyal tasarımı, üretim teknolojileri, Türkçenin yapı ve anlam özellikleri gibi alana özgü yeterliklere sahip olmaları gerektiği ve mutlak surette bir yabancı dil bilmelerinin önemi vurgulanmıştır. Yabancılara Türkçe retimi sertifika programlarının standartlar sağlanarak varlığını sürdürebileceği, istihdam alanları ve kapasitesindeki sınırlılıklar gözetilerek az sayıda ve belli yerlerde lisans programının açılması dşnlebi-leceği ve Türkçe retmenliği bölümlerinde gerekli düzenlemeler yapılarak ikinci yıldan itibaren branşlaşmaya gidilmesinin uygun olacağı yönünde tavsiyelerde de bulunulmuştur.

Çalıştayda, alanda kullanılan ders malzemeleriyle ilgili olarak üretim programı ile uyumlu, modern dil üretim yaklaşım ve yöntemleri için hazırlanmış, dijital uygulamalarla desteklenmiş, beceri temelli, Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'ndeki ilkeleri temel alan, öğrenen özerkliğini destekleyen, nitelikli ders materyalleri hazırlanması yönünde tavsiyelerde bulunulmuştur. Ayrıca yabancılara Türkçe retiminde genel olarak dil bilgisi alanına ait unsurların işlevselliğinin ön planda tutulması, iletişimsel becerileri geliştiren bir üretim yapılması ve zor gelişen becerilerin aşamalı olarak kazandırılmasının faydalı olacağı görüşülmüştür.

Yabancı dil olarak Türkçenin retimi ile ilgili oturumların önemli konu başlıklarından birisi de lme ve değerlendirme ile ilgilidir. Bu konu başlığı ile ilgili sunulan tavsiyelerden bazıları řu şekilde özetlenebilir; puanlamada lt ve tutarlılık birlikteliği sağlamak için "analitik ölçek" araçları kullanılmalı, öğrencilerin üniversitelere kabul aşamasında, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan ve ALTE Kalite Nişanı alan Türkçe Yeterlik Sınavı'nın Türkiye'de de kabul edilmesi sağlanmalı ve standart rubrikler oluşturulmalıdır. Türkçe retimi ve uygulama merkezleri, belirli aralıklarla ve belirli standartlar temel alınarak denetlenmeli, lme ve değerlendirmede dijital platformlar sürece dâhil edilmeli ve beceri temelli, merkezî bir sınavı gerçekleştirecek donanım veya yazılım hazırlanmalıdır.

Yabancı dil olarak Türkçe üretilen öğrenme ortamlarının teknolojik alt yapı ile desteklenmiş olması, dersliklerin oturma düzeninin U şeklinde olmasının sağlanması ve sınıf mevcudunun 15'i geçmemesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca her dil öğrenme ortamında alana özgü bir kütüphane oluşturulması, kültür odaklı etkinliklerin düzenlenmesi, seviyelendirilmiş okuma dinleme kitapları hazırlanması gibi konular da tartışılmıştır.

Kullanılan yaklaşım ve yöntemler ile ilgili olarak dört temel dil becerisini dikkate alan, iletişimsel becerileri geliştiren bir üretimin hayata geçirilmesi yönünde görüş birliği söz konusudur. Ayrıca, üreticilerin teknolojinin imkânlarından yararlanarak dersleri

daha etkili hâle getirme ve süreci pedagojik hassasiyetlerle daha yetkin biçimde şekillen-
dirme noktasında farkındalıkları artırılmalı, sanal evren, Web 3.0 gibi yeni teknolojiler,
dil öğretim süreciyle bütünleştirilmelidir. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanın-
da hizmet veren kurumların kendi arasındaki iletişim ve standartlaşmanın sağlanması
için yurt içinde ve dışında faaliyet gösteren kurumların üstünde bir koordinasyon mer-
kezi oluşturulmasının gerekliliği ve YÖK’te yabancı öğrencilerle ilgili bir koordinasyon
merkezi ihdas edilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Çalıştayda yabancılara Türkçe
öğretimi özelinde ifade edilen görüşler doğrultusunda bundan sonraki sürecin nasıl plan-
lanması gerektiği konusunda öneriler dikkate sunulmuştur. Bu öneriler doğrultusunda
geliştirilecek yabancılara Türkçe öğretimine ilişkin politikalar, sürecin faaliyet gösteren
kurum ve kuruluşlar kapsamında nasıl sürdürüleceğine yönelik somut çıktılar sunacaktır.

3. BÖLÜM: TÜRKÇENİN İKİ DİLLİLERE ÖĞRETİMİ

Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere 1960'lı yıllarda Türk vatandaşları Avrupa'ya göç etmiştir. 60 yıldır yurt dışında yaşayan 6,5 milyonu aşkın Türk toplumunun yaklaşık 5 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır. Avrupa'ya göç eden Türk işçiler önceleri "misafir" olarak görülmüş ancak 1970'lerin başında Türk işçilerin ikameti geçici olmaktan çıkarak daimî bir hâl almaya başlamıştır. Avrupa'da kalıcı olan ve yerleşik hâl gelen Türkler bugün dördüncü nesle ulaşmıştır.

Başta Almanya olmak üzere Avrupa'nın farklı ülkelerine giden vatandaşlarımız pek çok problemle karşılaşmışlardır. Bu problemlerin en önemlisi ise eğitim alanındadır. Bu göç ortamında yetişmek durumunda kalan ve eğitimini orada devam ettiren Türk çocuklarının ana dilleri Türkçeden zamanla uzaklaşmaları büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ana dildeki eğitimin ikinci dilin edinilmesindeki etkisini, birçok bilimsel araştırma ortaya koymaktadır. İkinci dilin gelişmesi için çocuğun öncelikle birinci dilde belli bir beceri seviyesine ulaşma zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak Avrupa'da yaşayan Türk çocukları, birinci dil edinim sürecini henüz tamamlamadan ikinci dil ortamında eğitim almaya başlamışlardır. İki dilli Türk çocuklarının her iki dilde de kısıtlı becerilerle eğitim almaları farklı sorunları da beraberinde getirmiştir. Ana dillerinde gerektiği ve istenilen düzeyde iletişim kuramayan Türk çocukları genellikle yaşadıkları ülkenin dilini kullanmada da ciddi sorunlar yaşamış, bu dil sorunları çocukların okullardaki akademik başarısını ve içinde yaşadıkları topluma uyumunu etkilemiştir.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının Türkçeyi öğrenmeleri, Türk kültürünü tanımaları yalnızca kendileri ve aileleri için değil ülkemizin geleceği açısından da üzerinde ciddiyetle durulması gereken önemli bir konudur. Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığı başta Almanya olmak üzere diğer Avrupa ülkelerindeki Türk öğrencilerin Türkçeden uzaklaşmalarını önlemek, Türkçe ve Türk kültürüyle bağlarını kuvvetlendirmek amacıyla öğretmenleri Türkçe ve Türk kültürü dersi vermek üzere görevlendirmektedir. Ancak derslerin istenilen hedefe ulaşmasında gelişime açık birtakım alanlar olduğu bilinmektedir. Bu alanların en önemlilerinin ders materyalleri, öğrenme ortamları, eğitici yeterlikleri, ölçme ve değerlendirme ile ilgili olduğu ifade edilebilir. Türkçe ve Türk kültürü dersinin niteliği; amaca uygun eğitim öğretim ortamlarının oluşturulması ve Türkçeyi etkin ve kalıcı bir şekilde öğretmek için hedef kitleye, ihtiyaçlara ve kazanımlara uygun ders materyalleri tasarlanması ile artırılabilir. Bu sürecin amaca matuf şekilde ilerlemesinin en önemli yolu ise Türkçe ve Türk kültürü dersini veren öğretmenlerin görüşlerinden hareketle sürecin planlanmasıdır. Ayrıca bu derslerle ilgili mevcut durumun, öğrenci ve öğretmenlerin ihtiyaçlarının, eğitim ortamlarının, hâlihazırdaki ders materyallerinin, programların ve ailelerin süreçle ilgili durumlarının belirlenmesi gerekmektedir. Sürecin

sağlıklı planlanması ve yürütülmesi yurt dışında yaşayan Türklerin Türkiye ile olan bağının devamlılığının sağlanması açısından son derece önemlidir.

Bahsi edilen bu konulardan hareketle, Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nda “Türkçenin İki Dillilere Öğretimi” meselesi iki oturumda ele alınmıştır. Oturumlarda tartışılan konular ve öncesinde alanında uzman akademisyenlerle yapılan görüşmeler sonucunda raporun bu bölümü ortaya çıkmıştır. Raporun yurt dışındaki Türk çocuklarına Türkçe öğretimine ilişkin hâlihazırdaki uygulamaların yeniden değerlendirilip amaca uygun şekilde iyileştirilmesine ve ilerlemesine önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu süreçte etkin bir şekilde rol alan kurum ve kuruluşlara da sürecin bileşenlerini oluşturan öğretmen, program, eğitim ortamı, materyal vb. açılardan yol göstermesi amaçlanmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nda; Göç ve Türkçe, İki Dillilere Türkçe Öğretiminin Temel Sorunları, Türkçe Öğreten Kurumlar ve Akreditasyon, Ders Materyalleri, Öğretici Nitelikleri, Uygulama, Ölçme ve Değerlendirme, İki Dillilere Türkçe Öğretiminde Kurum, Şehir, Çevre İlişkisi ile Öğrenme Ortamları temaları çerçevesinde Türkçenin İki Dillilere Öğretimi konusu ele alınmıştır.

Raporun bu bölümünde geçmişten günümüze devam eden yurt dışındaki Türk çocuklarına Türkçe öğretimi meselesine ilişkin görüş ve önerilere yer verilmiştir. Çalıştay öncesinde akademisyenlerle yapılan görüşmelerde ve gerçekleştirilen iki oturumda belirtilen görüşlere göre Türkçenin öğretimiyle ilgili sorunların başında yurt dışındaki eğitimin çerçevesini belirleyen bir strateji belgesinin olmaması gelmektedir. Ayrıca Türkçe öğretiminin ilgili ülkenin müfredatının dışında tutulması, eğitimcilerin yabancı öğrencilere karşı tutumları ve velilerin sürece ilişkin olumsuz bakış açılarının da sorun olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Bunların yanı sıra yurt dışında yaşayan Türklerin ana dili öğrenme haklarına, ana dili olarak Türkçe dersinin statüsüne ve bu alanda kullanılan materyallerin yetersizliğine ilişkin sorunlar akademisyenler tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin yeterlikleri, eğitim öğretim ortamının durumu ve genel geçerliliği olan bir sınavın bulunmaması gibi konular da çalıştayda bahsi geçen sorunlar arasında yer almaktadır.

Çalıştayda sorunların çözümüne yönelik bazı görüşler alan uzmanlarınca gündeme getirilmiştir. Bu görüşler arasında Türkçenin iki dillilere öğretimi konusunda bir strateji belgesinin hazırlanması, programların hedef kitlenin özellikleri dikkate alınarak geliştirilmesi, eklemeli ve eksilteli programlar oluşturularak hedef kitlenin ihtiyaçlarının karşılanması önerileri bulunmaktadır. Bununla beraber göç ortamında yaklaşık 60 yıldır çeşitli sorunlarla karşılaşan Türk çocukların üniversiteye girme süreçleri kadar mezun olma süreçlerinin de desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda göçmenlerin ele alındığı bilimsel çalışmaların sayısının artırılmasının, göçmen kökenli çocuklara

yapılan ayrımcılığı ortadan kaldırmak için yetkili kurumların resmî düzeyde görüşmeler gerçekleştirmesinin önemi de belirtilmiştir.

Çalıştayda belli bir coğrafya ile sınırlandırılmayan, yaygın ve karmaşık bir kavram olan iki dilliliğin pek çok boyutu ve avantajının bulunduğu; her iki dilin konuşma, okuma, yazma gibi dil becerilerini aynı yetkinlikte kullanan iki dilli bireylere yönelik uygulamalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca yurt dışında yaşayan Türklerin ana dili öğrenme hakları, ana dili dersinin statüsü konuları Türkçe öğretiminde yaşanan temel meseleleri oluştururken sivil toplum kuruluşlarının dil öğrenimini evrensel bir hak olarak değerlendirmesinin sağlanması ve bu konuda desteklerinin alınması tavsiyesinde bulunulmuştur.

Yurt dışında yaşayan iki dilli Türk çocuklarının Türkçe dil becerilerinin gelişiminin çocukların Türkçeyi kullanmalarına bağlı olduğu belirtilerek öğretmenlerin okuma etkinlikleri düzenlemesi; öğrencilerin şiir, şarkı, tiyatro gibi gösterilere katılması; Türkçeye maruz kalma sürelerinin artırılması; sokakta, hastanede, parkta, pazarda vb. sosyal alanlarda Türkçeyi kullanmalarının sağlanmasının önemi üzerinde durulmuştur.

Yurt dışındaki çocuklara Türkçe öğretimine yönelik münhasır derneklerin sayıca çok fazla olmaması nedeniyle ana dili öğretimini desteleyen, ana dili öğretimi için çalışmalar ve uygulamalar yapan sivil toplum kuruluşlarının sayısının artırılması, mevcut kuruluşların maddi ve manevi açıdan desteklenmesi, yurt dışında iki dilliler için anaokullarının açılması gerektiği ifade edilmiştir. Her kurum farklı hedef kitlelere ulaşabildiği için kurumların ortak hareket etmesinin önemi vurgulanarak sivil toplum kuruluşlarının ülkenin yerel makamları ile iş birliklerini artıracak uygulamalar gerçekleştirmesi gündeme gelmiştir.

Çalıştayda Türkçenin iki dillilere öğretiminde kullanılacak materyallerin geliştirilmesine yönelik programa ve sürece uygun ders materyallerinin oluşturulması, çoklu ortam materyallerinden faydalanılması ve dijital oyunların Türkçe dersi için bir materyal olarak kullanılması önerilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Aynı zamanda Türkçe öğrenenlerin seviyelerine göre iki dilde Türk şahsiyetleri serisi, Türk masalları serisi, hikâye kitapları serisi, türküler ve şarkılarla destekli elektronik kitap, Nasrettin Hoca, Keloğlan, Hacivat Karagöz gibi kahramanların hikâyeleri ve masallarından oluşan okuma setleri ve oyunlarla Türkçe öğretimi kitap setleri hazırlanması gerektiği belirtilmektedir.

Ailenin ve sivil toplum kuruluşlarının dil öğretimi sürecine sunacağı katkıya da çalıştayda değinilmiştir. Bununla ilişkili olarak, iki dillilere öğretim sürecinde okul-aile iş birliği doğrultusunda ailelere görevler verilerek okuldaki etkinliklerin evde uygulamalı olarak sürdürülmesinin sağlanması, öğrencilerin her iki dili etkin ve verimli bir şekilde kullanabileceği ortamların sunulması için ailelere yaygın eğitim uygulamalarının oluşturulması, ailenin ev içerisinde Türkçeyi kullanarak çocuğunun Türkçe dil becerilerinin gelişmesini desteklemesi yönünde öneriler akademisyenlerce vurgulanmaktadır.

Çalıştayda iki dillilere Türkçe öğreten öğretmenlerin yeterlikleri ile ilgili önerilere de yer verilmiştir. Türkiye’de iki dillilere Türkçe öğretimi veya yurt dışında yaşayan Türk- lere Türkçe öğretimi ve iki dilli Türklere Türkçe öğretimi alanında bir öğretmen yetiştirme programı bulunmaması nedeniyle çift ana dalda öğretmen yetiştirme programlarının açılması, yurt dışına yapılacak öğretmen görevlendirmelerinin öncesinde uzun süreli eğitimlerin planlanması ve bu eğitimlerin sertifikalandırılması, hizmet öncesi eğitimdeki derslerin içeriğinde iki dilliliğin bütün bileşenleriyle ele alınması önerilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’den öğretmen göndermek yerine eğitim fakültesi mezunu veya farklı fakülte mezunu gençlerin yerinden öğretmen istihdamı şeklinde Türkiye tarafından istihdam edilmesi, Türkçeyi iki dillilere öğreten öğreticilerin her iki dile hâkim olması ve her iki kültürü öğretecek düzeyde iyi bilmesi, öğreticilerin yabancı dile hâkimiyet kadar gidilecek ülkenin sosyokültürel yapısına vâkıf olmasının sağlanması, iki dillilere Türkçe öğretiminde okul öncesi öğretmenlerin de görevlendirilmesi, yurt dışına gönderilen öğretmenlerin dil öğretmeni değilse bir yıl hazırlayıcı bir eğitime tabi tutulması akademisyenler tarafından dile getirilmiştir.

Türkçenin iki dillilere öğretiminde öğrenme ortamları konusunda ise birçok kurum tarafından kullanılan Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni dikkate alınarak planlama yapılması, öğrencinin yereldeki sınıfı nasılsa o standartta bir ortam oluşturulması, farklı öğretim modellerini ve etkinliklerini uygulamaya elverişli araç ve gereçlerden oluşturulan ders materyallerinin kullanılması, çağın gereksinimlerini karşılayacak öğrenmeye olanak sağlayacak sınıfların tasarlanması alan uzmanlarınca tavsiye edilmektedir.

Türkçenin iki dillilere öğretiminde öğretim programı ve materyal geliştirme konusunun Türkiye açısından temel meselelerden biri olduğu belirtilerek dilin hangi özellikleri daha erken öğreniliyorsa öğretim programları ve buna bağlı olarak hazırlanan ders materyallerinin bu süreci destekler nitelikte olmasına önem verilmesi, farklı bir müfredatın oluşturulmasından ziyade alandan toplanan veriler rehberliğinde programda düzeltmelere gidilmesi, programın eğitim ortamları değerlendirilerek oluşturulması, gidilen ülkeye uygun eğitim planlamalarının yapılması, derslerin ana dili edinimi sürecine benzer bir yaklaşımla verilmesi ve kural öğretiminden ziyade konuşma ve dinleme becerisinin esas alındığı bir temele oturtulması tavsiyelerinde bulunulmuştur.

İki dillilere Türkçe öğretiminde ölçme değerlendirme ile ilgili olarak eğitimin verilme süreci ile başarının değerlendirilmesi ve sınavların dört temel dil becerisini ölçen bir yapıda olmasına dikkat edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni’nde önerildiği gibi dil pasaportunun ölçme ve değerlendirme için yeterli olduğu dile getirilerek sınavların farklı dillerde genel kabul gören, dört temel dil becerisini ölçen ve standartları sağlayan bir yapıda olmasının sağlanması ifade edilmiştir. Ayrıca merkezî ve yerel ölçme sınavlarının oluşturulması, sınav belgelerinin tanınır olması, öğrenenlerin ana dili yeterlikleri farklı düzeylerde olduğu için sınavların farklı seviyeleri belirlemeye yönelik olması da üzerinde durulan konular arasındadır.

Türkçenin iki dillilere öğretimi özelinde belirtilen ana ve alt başlıklarda ifade edilen görüşler doğrultusunda bundan sonraki sürecin nasıl planlanması gerektiği konu-

sunda öneriler dikkate sunulmuştur. Bu öneriler doğrultusunda geliştirilecek Türkçenin iki dillilere öğretimine ilişkin politikalar, sürecin faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar kapsamında nasıl sürdürüleceğine yönelik somut çıktılar sunacaktır.

4. BÖLÜM: TÜRKÇENİN TÜRK DİLLİLERE ÖĞRETİMİ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmelerle Türk dünyası devletleri (Üye Devletler: Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan; Gözlemci Devletler: Macaristan, Türkmenistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti) arasında çok yönlü iletişim gün geçtikçe artmaktadır. Ortak tarih, dil ve kültür gibi müşterek bir mirasa sahip Türk dünyası devletleri, eskisine göre birbirlerini herhangi bir engele takılmadan tanıma fırsatını daha çok yakalamaktadır. Bugünlerde bağımsızlığının 30. yılını geride bırakan tarihî Türkistan (Orta Asya) coğrafyasındaki Türk devletlerinin, Türkiye ile Türk dünyası arasında sanat, spor, ticaret, medya, siyaset vb. alanlarda yakınlaşması daha önce hiç görülmediği düzeye ulaşmıştır. Bunun somut göstergeleri olarak Türk Konseyinin 8. Zirvesi'nde bu konseyin adı "Türk Devletleri Teşkilatı" olarak değiştirildiği gibi "Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi" onaylanmıştır.

21. yüzyılın ilk çeyreği tamamlanmak üzereyken Türk dünyası devletleri arasında siyasi olarak uyum ve koordinasyonun arttığı ve Türk devletlerinin önceye göre birbiriyle iş birliği için daha güçlü bir iradeye sahip olduğu söylenebilir. Türk dünyasında siyasi ve ekonomik alanlardaki yakınlaşmanın görünür olduğu son yıllarda, eğitim ve kültür sektöründeki iş birliğinin geliştirilmesi dahası Türk devletlerindeki toplumların birbirilerini yakından tanınması, Türk dünyasının geleceği ve kalıcı iş birliği açısından önem arz etmektedir. Türk dünyasının ortak birikiminin geniş kitlelere yayılması ve uluslararası seviyede tanıtılmasında eğitim ve kültür alanındaki çok yönlü iş birliği kilit roledir. Bu çerçevede Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde Türk Üniversiteler Birliği (Orhun) ve Uluslararası Gençlik Kampları gibi projeler düzenlenmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti asırları aşan kamu idaresi tecrübesiyle artık belirgin hâle gelen Türk devletleri arasındaki dayanışma duygusuna öncülük edebilecek durumdadır. Nitekim Türk dünyasının muhtelif ülkelerinden öğrencilerin özellikle lisans ve lisansüstü eğitimde Türkiye'yi tercih etmesi, Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarının Türk dünyasındaki muadilleriyle iş birliklerini artırması, Türkiye ile Türk dünyası arasında ticari faaliyetlerin artış kaydetmesi bu dayanışma ruhuna işaret etmektedir. Bu sayede Türkiye ve Türk dünyası arasında bağlar gün geçtikçe daha da kuvvetlenmektedir. Türkiye Türkçesinin bir vasıta olarak kardeş ve akraba topluluklar arasında yaygınlaşması, uzun vadede, Türk dünyasında "ortak iletişim dili" hâline gelmesi, Türk dünyasıyla bütünleşme yolunda önemli bir amaç sayılabilir.

Tam da bu noktada Türk dillilere Türkçe öğretiminin stratejik boyutu da ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz Türkçenin yabancı/ikinci dil olarak ilgi görmesi Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinde kolaylaştırıcı bir etki yaratmakla birlikte Türk devletlerinde, Türkiye Türkçesinin alaka bulması ve oldukça geniş bir coğrafyayı ihata etmesi Türk dünyasında, Türkiye Türkçesinin kültür-sanat hatta akademi ve iletişim dili olarak öne çıkmaya başlaması bir fırsat olarak görülebilir. Zira Türk dillilere Türkiye Türkçesi öğretimi, bir eğitim öğretim uğraşı olduğu kadar stratejik bir iştir. Bir yandan Türkiye dışındaki Türk-

lkle Türkiye'nin bağının artırılması diğer yandan ise Türk dünyasında ortak bir "dil, tarih ve kimlik" Őuurunun gelişimi bu stratejinin içerisindedir. Çünkü yabancılara Türkçe ğretiminin hedef kitlesini oluşturan geniş grup arasında, Türkiye ve Türk kültürüyle özdeşlik kurma hissi Türk dillilerde daha belirgindir. Dil üzerinden kurulacak bir duygudaşlığın, orta ve uzun vadede Türkiye ile Türk dünyası arasında İsmail Gaspıralı'nın sloganlaşan sözünde olduğu üzere "Dilde, fikirde ve işte birlik" in doğmasına zemin teşkil edebileceği söylenebilir. Dolayısıyla Türk dillilere Türkçe ğretimi konusunun, hâlihazırdaki bölgesel ve küresel gelişmeler de dikkate alındığında önümüzdeki süreçte de Türkiye'nin gündeminden düşmeyeceği öngörülebilir.

Türk dünyasında hareketlilik ve bu hareketlilikte Türkiye'nin merkezî konumu düşünüldüğünde, "Türk dillilere/soylulara Türkiye Türkçesinin ğretimi" vakit kaybetmeden üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk dünyasındaki akrabalık ilişkisi; Türkiye Türkçesini, İngilizce ya da Fransızca gibi diğer dünya dillerinin yabancılara öğretiminden ayırmaktadır. Çünkü Türkçenin tarihî macerasının sonucunda, bugün birkaç alfabeyle temsil edilen pek çok ağdaş Türk Yazı Dili ortaya çıkmıştır. Bunlar içerisinde konuşur bakımından en kalabalık olan Türkiye Türkçesi aynı zamanda en uzun süredir resmî dil olma statüsüne de sahiptir. Türkiye Türkçesinin, soydaş dillerin konuşurları tarafından öğrenilmesi, diğer dünya dillerinin yabancılara ğretimi düşünüldüğünde eşine ender rastlanır bir durumdur.

Türk devletlerinin bağımsızlığına kavuştuğu ilk yıllardan itibaren Türk dillilere Türkçe ğretime bir ehemmiyet atfedilmiş, 30 yılı bulan bu süre zarfında Türk niversitelerinde Türk dillilere Türkçe ğretime ilişkin akademik çalışmalar nispeten ilerleme kaydettiği gibi doğrudan sahada alışan Türk niversiteleri ve kamu kurumlarında tecrübe birikimi oluşmuştur. Ancak uygulamalarda bir standartlaşma yakalanamadığı gibi Türk dünyasında çeşitli amaçlarla faaliyet gösteren kurumların Türkçe ğretime ilişkin etkinliklerinin birbiriyle tutarsız olduğu zaman zaman gözlemlenmiştir.

Yabancılara Türkçe ğretimi alanının müstakil bir akademik disiplin olarak gelişim göstermesiyle birlikte Türk dillilere Türkçe ğretiminin, yaklaşım ve yöntem açısından yabancılara Türkçe ğretimi çerçevesinde ayrı bir başlıkta ele alınmasına ilişkin kanaat perçinlenmiştir. Çünkü dil ve kültürdeki akrabalık sebebiyle bilhassa Türkiye'deki niversitelerin Türkçe ğretim merkezlerindeki uygulamalar sonucunda, Türk dillilerin yabancılarla aynı öğrenme ortam ve sürecini paylaşmasının doğru olamayacağı anlaşılmıştır. Buna rağmen türdeş olmayan bir grup olarak Türk dillilere Türkiye Türkçesinin ğretiminin erevesi henüz netleşememiştir.

İhtiyaca binaen bazı uzmanlar tarafından Türk dillilere yönelik Türkçe ğretim setleri kaleme alınmıştır. Bununla birlikte dil öğretiminin bütün evrelerini kapsayacak Şekilde Türk dillilere, Türkiye Türkçesi ğretimi için henüz bir müfredat/üretim modeli geliştirilememiştir. Türk dilliler, hazırbulunuşluk bakımından Türkiye Türkçesi ğretiminde doğal bir Şekilde avantajlı bir grup olmasına rağmen ilgili kurumlar, yabancılara Türkçe ğretimi modelini Türk dillilere de uygulamıştır. Sonuıktılar açısından sorun görünmese de kaynakların verimli ve etkili kullanımı açısından bu tarz bir yaklaşımın de-

giştirilmesi daha faydalı olacaktır. Bunun dışında Türk dillilere Türkçe öğretiminin örtük programında da yabancılara nazaran bir bakış açısı daha net bir ifadeyle politika farklılığı olması beklenmektedir.

Yukarıda değinilenlerden hareketle Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nda “Türk Dillilere Türkçe Öğretimi” konusu müstakil bir oturumla ele alınmıştır. Bu oturumda tartışılan ve öncesinde akademisyenlerle yapılan görüşmeler sonucunda eldeki bu sonuç raporu ortaya çıkmıştır. Sonuç raporunda Türk dillilere Türkçe öğretiminin mevcut durumuna ilişkin görüş ve önerilere yer verilmiştir. Raporun yurt içinde ve dışında güncel uygulamaların iyileşmesine katkı sunmasının yanı sıra Türk dünyasında Türkiye Türkçesi öğrenmeye olan talebin artışı dikkate alındığında ihtiyaç durumunda karar alıcı, planlayıcı ve uygulayıcılara strateji geliştirme sürecinde kuramsal ve uygulama açısından katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye’de ve Dünyada Türkçenin Öğretimi Çalıştayı’nda; Türkçenin Türk Dillilere Öğretiminin Yeri ve Önemi, Türkçenin Türk Dillilere Öğretiminin Temel Sorunları, Türkçe Öğreten Kurumlar ve Akreditasyon, Ders Materyalleri, Öğretici Nitelikleri, Uygulama, Ölçme ve Değerlendirme temaları çerçevesinde Türkçenin Türk Dillilere Öğretimi konusu değerlendirilmiştir.

Türk dilliler, yabancılara Türkçe öğretiminde önemi gittikçe artan bir hedef kitle olarak karşımıza çıkmaktadır. 1984’ten günümüze geçen süre düşünüldüğünde yabancılara Türkçe öğretimi uğraşısının kurumsal bir yapı kazandığı aşikârdır. Türk dillilerin 1990’larda Büyük Öğrenci Hareketliliği Projesi’yle Türkiye’ye gelmesi, Türkiye’nin, Türk dünyasında eğitim öğretim kurumları kurması ve Türkiye menşeli sivil toplum kuruluşlarının okullaşmasıyla bölgeye olan ilgi artmıştır. 2000’lerde Türkiye’nin yaptığı bölgesel açılımla Türk dünyası önem kazanmaya başlamış, 2010’lardan itibaren ise Türk dünyası devletleri arasındaki diplomatik, siyasi, ekonomik ve kültürel bağlar kuvvetlenmiştir. 2020’lerle birlikte Türk dünyasında kurumsal bütünleşme gibi gelişmelerin tamamı, Türkiye Türkçesi öğrenmeye çalışan Türk dillilerin sayısındaki artışa katkı sağlamış, bu durum da uluslararası öğrenci sayısı gibi pek çok göstergeye yansımıştır. Yakın gelecekte Türk dünyasında Türkiye Türkçesine olan bu ilginin süreceği öngörülmektedir.

Türkiye Türkçesi, Türk dünyasında sadece akademik gereksinimler için ilgi görmektedir. Türkiye ile ticari ilişkiler geliştirmek, Türk edebiyatını okuyup takip etmek, Türkiyelilerle arkadaşlık kurmak, Türkiye’de yatırım yapmak veyahut yaşamak, Türk müzik, film ve dizilerini anlamak, Türkiye’yi turist olarak ziyaret etmek gibi hedef kitlenin yaş, cinsiyet ve sosyokültürel seviyesine göre değişkenlik arz eden pek çok gerekçeyle Türkiye Türkçesine ilgi duyulduğu görülmektedir. Bu yoğun ilginin bir kısmına Türkiye’deki kamu kurum ve kuruluşları cevap verdiği gibi Türk dünyası devletlerinde, Türkiye Türkçesi öğretimi özel sektörün ciddi faaliyet gösterdiği ticari bir sektöre de dönüşmüştür. Dolayısıyla

kendine göre hedef ve öncelikleri değişen sosyal kesimleri içinde barındıran geniş bir Türk dilli kitlesinden bahsedilebilir. Türkiye Türkçesi öğrenme ilgileri yüksek bu kitleye Türkiye Türkçesinin öğretimi yabancıya Türkçe öğretimi gibi olmamalıdır. Türkçe öğretimi bir politika meselesi olarak görülmeli hattızatında bu politikaya uygun planlama, planlamaya uygun da eylem planları yapılmalıdır. Bu önceliklerin yanı sıra öğretim sürecine doğrudan yansıyan bir başka husus da Türk dillilerin ana dili ile Türkiye Türkçesi arasındaki koşutluk ve karşıtlıkta farklılıklar göstermesidir ki bu durum doğrudan öğretim sürecine yansımaktadır.

Yabancı dil öğreniminde önemli bir hazırbulunuşluk özelliği olarak Türk dillilerin ana dillerinin, Türkiye Türkçesine ses, kelime, dil bilgisel öge, cümle dizimi, kalıp sözler, mecaz ve bunların hepsini kuşatıcı bir iletişim unsuru olarak kültür açısından yakınlığı bu grubun, Türkçe öğretim sürecinde yabancı olarak kabul edilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ancak bir Kazak-Kırgız ya da Azerbaycanlı-Türkmen'in Türkiye Türkçesiyle ana dili arasındaki yakınlık ve uzaklığı farklılaştığından Türk dilli hedef kitlenin yekpare düşünülmemesi gerekmektedir. Bu noktada Türk dillilere, Türkiye Türkçesi öğretimde karşıtlıklar ve koşutluklara ilişkin tipoloji çalışmalarının önemi belirlemektedir. Kuşkusuz Türk lehçelerinin dil bilgisi ve söz varlığını ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları bölümlerinin ortaya koyduğu bilimsel birikimi, Türk dillilere Türkiye Türkçesi öğretimiyle birleştirilmesi önümüzde öncelikli bir iş olarak durmaktadır. Başka bir ifadeyle çağdaş Türk lehçeleri ve edebiyatları, yabancı dil öğretimi ve yabancılara Türkçe öğretimini kapsayacak şekilde disiplinlerarası bir perspektifle Türk dilliler için içerik geliştirmek faydalı olabilir. Kelime ve dil bilgisi yapılarının eşdeğerliklerinden telaffuzdaki farklılıklara, ses değerlerinden söz dizimindeki örtüşmeyen biçimlere kadar envanterlerin bir önem ve ihtiyaç sırası gözetilerek hazırlanması sürecin ilk basamağı olabilir.

Türkiye Türkçesiyle bu dilin talep gördüğü akraba diller arasındaki ses, biçim ve cümle düzeyindeki koşutluk-karşıtlıkların, dil öğretimini planlayıcılara veri olarak sunulmasından sonra süreçte elde edilen tecrübe birikimi; lehçe uzmanları, dil öğreticileri ve çeşitli kurumların iş birliği ile günümüzün şartları da göz önünde bulundurulup değerlendirilerek stratejiler, öğretim programları ve ders materyallerinin geliştirilmesi sürece daha fazla katkı sunacaktır. Sosyokültürel bilginin işlenmesinin özel bir hassasiyet taşıdığına farkında olarak saha verilerine dayanan, ana kategorilerin temel müşterekleri (lehçe, bölge vb.) üzerine yapılandırılan, Türkçe öğretimi programlarının temel ilkelerine yaslanan, beceri temelli bir program hazırlanması atılacak adımların başında gelmelidir. Bu cihetle dil öğretiminin planlayıcıları, uygulayıcıları ve lehçe uzmanları bir arada bulunarak Türkiye Türkçesinin en çok ilgi gördüğü akraba ülkeleri öncelik sırasına tabi tutmak suretiyle bir model geliştirmeye çalışılabilir. Bu şekilde sadece Türkiye Türkçesinin, Türk dillilere öğretimi değil Türk dilliler arasında başka lehçelerin öğretimine de bir model geliştirilmiş olur.

Türk dillilere Türkçe öğreticilerine lisans düzeyinde alana özgü dersler verilmeli ve sahada süreci daha güçlü yönetme kabiliyeti edinmiş öğreticiler olması amacıyla bu ders-

ler sadece teorik değil, aynı zamanda Türkçe Öğrenim Araştırma ve Uygulama Merkeziyle iş birliğine gidilerek uygulamalı hâle getirilebilir. Sonraki süreçte sahada yüksek lisans veya doktora yapmış olma şartı taşıyan, akademik olarak yeterli, tercihen kültürel farkındalığı yüksek kişilerin sahada olmasına ihtimam gösterilmelidir. Buna mukabil yurt dışında eğitim verecek öğretmenler önce hizmet içi eğitime tabi tutulmalı bu öğretmenlere gidecekleri ülkelerdeki kültürel farklılıkları ve hassasiyetleri anlatan rehber kılavuzlar hazırlanmalıdır.

Karşılaşılan önemli bir diğer sorun ise bölgeyi temel alarak üretilen materyal eksikliğidir. Yabancılara Türkçe öğretimine yönelik materyaller bu hedef kitlenin hazırbulunmuşluluğunu yeterince destekler nitelikte değildir. Türk dillilere Türkçe öğretimine yönelik materyallerin hazırlanması, öğrenme sürecini çok daha hızlı ve kaliteli hâle getirecektir. “Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler, Azerbaycanlılar için Türkiye Türkçesi” gibi özel materyallerin hazırlanması bu coğrafyalarda Türkçenin hızlı ve etkili öğrenilmesini sağlayacaktır. Ayrıca örgün eğitimden yararlanma fırsatı olmayanlar için Türk dillilere yönelik kitapların hazırlanması kendi kendine öğrenme fırsatı sunması bakımından Türkiye Türkçesinin bu coğrafyalarda hızla yayılmasına fırsat verecektir.

Materyallerde ana dil ile hedef dil olan Türkiye Türkçesi arasındaki benzerlikler ve farklılıklara vurgu yapılmalıdır. Söz konusu materyaller ortak değerleri, ortak metinleri, dil müşterekliklerini, müşterek sosyokültürel bilgileri içerecek şekilde hazırlanmalı; hedef kitlenin hazırbulunmuşluğu dikkate alınmalıdır. İçerik hazırlarken kullanılan dil ve temanın birleştirici bir anlayışla hazırlanması bu sürece faydalı olacak önemli bir diğer adım olarak görülmelidir. Ayrıca materyaller içerisinde becerilerde adil bir dağılım olmalıdır. Materyallerde konuşma ve dinleme becerileri çok az yer almasına rağmen hedef kitlerde konuşmadan ziyade yazma becerisinde problem yaşanmaktadır. Bu durumun Türk dilli öğrencilerin telaffuz farklılıklarını yazma becerisine aktarmasından kaynaklandığı söylenebilir. Dil bilgisi konularının sıralaması yapılırken karşıdaki hedef kitlenin Türkiye Türkçesine yabancı olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye’ye öğrenim görmeye gelen Türk dilliler için ayrı bir öğretim seti hazırlanmalı bu setler dilin öğretileceği ülkeler özelinde orada gerçekleştirilecek öğretimlerde de kullanılmalıdır. Türk dillilere Türkçe öğretiminde kullanılan setlerde hangi kültürel içeriklere daha fazla yer verilmesi gerektiği belirlenmelidir.

Uzaktan öğrenme sürecinin Türkiye Türkçesinin öğretimine uyarlanması Türkçeyi dünyada daha yaygın bir dil hâline getirecektir. Teknolojinin sunduğu imkânlardan yararlanılarak sanal bir Türk dünyası üniversitesinin kurulması, bu sanal üniversiteden verilecek diplomanın Türk dünyasında akredite edilmesi, düşünülmesi gereken hususlardandır. Türk dünyası açısından dijital ortamda dil ve kültürle ilgili faaliyet gösterebilecek alt yapılar kurulmalı ve bu alt yapı Türkiye’nin öncülüğünde geliştirilmelidir.

Öğretici yeterliklerinin geliştirilmesi için öğretmenlere ölçme, değerlendirme; dört temel beceriye yönelik her dil düzeyinde materyal hazırlayabilme; bilişim teknolojilerini aktif kullanma ve eğitimde drama tekniklerinin kullanımı gibi hizmet içi seminerler verilebilir. Türk dillilere Türkçe öğretimi öğretmenlerinin seçiminde hassas davranılmalı,

alana özgü seçim yapılmalıdır. Sahaya çıkacak öğretmenler hedef kitlenin ihtiyaçlarını tespit etme yetisine sahip olmanın yanında bu eksiklikleri gidermeye yönelik materyaller hazırlayabilme yeterliliğine de sahip olmalıdır. Bu alandaki sertifika programları özel amaçlara göre yeniden düzenlenmelidir.

Türk dillilere Türkçe öğretiminde haftalık ders saati artırılmalı, uygulama dersi saatlerinin sayısı teori dersi saatleri sayısından fazla olmalıdır. Ayrıca dil merkezlerinde yöneticilerin sürece olumlu katkı sunabilmesi için bu yöneticiler Türkçe öğretiminden gelmeli, sürecin işleyişini bilen kişiler arasından seçilmelidir.

Türk dillilere Türkçe öğretiminde sahadaki iyi uygulamaların toplanması, görünür kılınması ve örnek olarak yayınlanması gerekmektedir. Görev süresi dolan Türk dillilere Türkçe öğretimi öğretmenleri yurt dışından döndüğünde deneyimlerini yayın hâline getirmesi için teşvik edilmelidir. Bu deneyim paylaşımı görev yapacak diğer öğretilere yol gösterecek bu da sorunları aza indirerek sürecin daha olumlu ilerlemesine katkı sunacaktır.

Türk dillilere Türkçe öğretimi, yabancılara Türkçe öğretiminde gerek yurt içi gerekse yurt dışında uygulamanın büyük bir parçası olmasına mukabil kuramsal çalışmaların nispeten zayıf kaldığı bir bölümdür. Türk dillilerin Türkiye Türkçesi öğrenmede diğer gruplarla mukayese edildiğinde daha az güçlük yaşıyor oluşu, akademinin dikkatini daha bariz sorunlara çevirmesine gerekçe teşkil ettiği söylenebilir. Ancak kendine özgü özellikler barındıran bir grup olarak Türk dilliler, yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir kitle olma konumunu sürdürecektir.

Bu raporda yer alan Türk dillilere Türkçe öğretimi özelinde belirtilen ana ve alt başlıklarda ifade edilen görüşler doğrultusunda bundan sonraki sürecin nasıl planlanması gerektiği hususunda öneriler dikkate sunulmuştur. Bu öneriler doğrultusunda geliştirilecek Türk dillilere Türkçe öğretime ilişkin politikalar, sürecin faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar kapsamında nasıl sürdürüleceğine yönelik somut çıktılar sunacaktır.

ÇALIŞTAY PROGRAMI

1. GÜN 26/09/2022 TÜRKÇENİN ANA DİLİ OLARAK ÖĞRETİMİ	
09.30-09.50	SERĞİ
	Açış ve Protokol Konuşmaları/Merinos AKKM Orhangazi Salon
10.00-10.25	Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Alinur AKTAŞ
10.25-10.35	Kısa Film Gösterimi
10.35-11.00	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Prof. Dr. Cihad DEMİRLİ
12.30-13.20	ÖĞLE ARASI
1. OTURUM-Türkçe Üzerine Düşünmek	
	KONU
13.30-14.50	<ul style="list-style-type: none">• Bir Dünya Dili Olarak Türkçe• Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi• Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi: Kurumlar, Süreçler, Stratejiler• Türkçenin İki Dillilere Öğretimi
14.50-15.05	KAHVE ARASI
2. OTURUM-Türkçe Öğretimi Programı	
	KONU
15.10-16.10	<ul style="list-style-type: none">• Mevcut Türkçe Öğretimi Programının Değerlendirilmesi• Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler• Beceri Alanları ve İletişimsel İşlevler• Dil Bilgisi Öğretimi• Ölçme ve Değerlendirme
16.10-16.30	MÜZAKERE
	Oturum Başkanı: Prof. Dr. Cihad DEMİRLİ, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Konuşmacılar: Prof. Dr. Birol AKGÜN, Türkiye Maarif Vakfı Başkanı Prof. Dr. Şeref ATEŞ, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Abdullah EREN, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı
	Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa KURT, Gazi Üniversitesi Konuşmacılar: Prof. Dr. Ali Fuat ARICI, Yıldız Teknik Üniversitesi Prof. Dr. Deniz MELANLIOĞLU, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Halit KARATAY, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Prof. Dr. Kemalettin DENİZ, Gazi Üniversitesi

2. GÜN 27/09/2022
TÜRKÇENİN ANA DİLİ OLARAK ÖĞRETİMİ

3. OTURUM-Zenginleştirilmiş Türkçe Öğretimi Uygulamaları	
KONU	
9.30-10.30	<p>Oturum Başkanı: Prof. Dr. Canan ASLAN, Ankara Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Gökhan ÇETİNKAYA, Pamukkale Üniversitesi Prof. Dr. Hasan Kağan KESKİN, Düzce Üniversitesi Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR, Milli Eğitim Bakanlığı Prof. Dr. Oktay Cem ADIGÜZEL, Anadolu Üniversitesi Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</p>
10.30-10.50	MÜZAKERE
10.50-11.05	KAHVE ARASI
4. OTURUM-Öğretici Nitelikleri	
KONU	
11.10-12.10	<p>Oturum Başkanı: Prof. Dr. Alpaslan OKUR, Sakarya Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Derya YAYLI, Pamukkale Üniversitesi Prof. Dr. Hakan ÜLPER, Burdur M.A.E. Üniversitesi Prof. Dr. Hayati AKYOL, Gazi Üniversitesi Prof. Dr. Nezir TEMUR, Gazi Üniversitesi Doç. Dr. Talat AYTAN, Yıldız Teknik Üniversitesi</p>
12.10-12.30	MÜZAKERE
12.30-13.20	ÖĞLE ARASI

5. OTURUM-Türkçe Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme	
13.30-14.30	<p>KONU</p> <ul style="list-style-type: none"> • Becerilere Göre Ölçme ve Değerlendirme • Sınav Uygulamaları • Merkezi Sınavlar • Dijital Merkezi Sınav Uygulamaları • Ders Kitaplarında Ölçme ve Değerlendirme • Farklı Dillerin Ana Dili Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Uygulamaları <p>Oturum Başkanı: Prof. Dr. Deniz MELANLIOĞLU, İstanbul Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Gökhan ARI, Bursa Uludağ Üniversitesi Prof. Dr. İlhan ERDEM, İnönü Üniversitesi Prof. Dr. İsmail KARAKAYA, Gazi Üniversitesi Doç. Dr. Ergül DEMİR, Ankara Üniversitesi</p>
14.30-14.50	MÜZAKERE
14.50-15.05	KAHVE ARASI
6. OTURUM-Türkçenin Ana Dili Olarak Öğretimi Genel Değerlendirme Oturumu	
15.10-16.10	<p>KONU</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oturum Çıktıları/Sonuçları ve Bu Çıktıların/Sonuçların Değerlendirilmesi <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Alparslan OKUR, Sakarya Üniversitesi Prof. Dr. Canan ASLAN, Ankara Üniversitesi Prof. Dr. Deniz MELANLIOĞLU, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Mustafa KURT, Gazi Üniversitesi</p>
16.30-21.00	KÜLTÜR GEZİSİ

7. OTURUM-İnce Bir Diplomasi Yolu: Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi	
09.30-11.10	<p>KONU</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kültürel Diplomasi Bağlamında Türkçe Öğretimi • Yurt Dışında K12 Kapsamında Eğitim Diplomasisi ve Türkçe Öğretimi • Yükseköğretimin Uluslararasılaşmasında Türkçe Öğretimin İşlevi • Göç Olgusu ve Türkçe Öğretimi • Uluslararası İmam Hatip Okullarında Türkçe Öğretimi <p>KAHVE ARASI</p>
11.10-11.25	<p>KONU</p> <p>Oturum Başkanı: Doç. Dr. Yakup YILMAZ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Hayati DEVELİ, İstanbul Üniversitesi Doç. Dr. Ahmet Naim ÇİÇEKLER, Yunus Emre Enstitüsü Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ, Gaziantep Üniversitesi Doç. Dr. Mehmet Yalçın YILMAZ, İstanbul Üniversitesi Ahmet TÜRK BEN, Türkiye Maarif Vakfı Mehmet Nezir GÜL, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü</p>
8. OTURUM-Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözümleri	
11.30-12.45	<p>KONU</p> <ul style="list-style-type: none"> • Türkiye’de ve Dünyada Türkçe Öğretimi, Politikalar ve Stratejiler • Hedef Kitleye Göre Türkçe Öğretimi Çeşitliliği (Program Yaklaşımı) • Standartların Belirlenmesi ve Sertifikasyon Meselesi • Öğretici Nitelikleri • Ölçme ve Değerlendirme <p>MÜZAKERE</p> <p>ÖĞLE ARASI</p>
12.45-13.00	
13.00-13.50	

TÜRKÇENİN İKİ DİLLİLERE ÖĞRETİMİ

9. OTURUM-Türkçenin İki Dillilere Öğretimi: Kurumlar, Politikalar ve Stratejiler	
KONU	
14.00-15.00	<p>• Türkçenin İki Dillilere Öğretiminde Kurumlar ve Kurumların Görevleri</p> <p>• Hedef Kitleye Göre İki Dillilere Türkçe Öğretimi Yaklaşımları</p> <p>Oturum Başkanı: Prof. Dr. İbrahim GÜLTEKİN, İstanbul Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Alparslan OKUR, Sakarya Üniversitesi Prof. Dr. Cemal YILDIZ, Türk-Alman Üniversitesi Mahmut Mustafa ÖZDİL, Türkiye Maarif Vakfı Nursel ELMAS, Yunus Emre Enstitüsü Tuba KORKMAZ, Yükseköğretim ve Yurtdışı Eğitim Genel Müdürü</p>
15.00-15.20	MÜZAKERE
15.20-15.35	KAHVE ARASI
10. OTURUM-Türkçenin İki Dillilere Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözüm Önerileri	
KONU	
15.40-16.40	<p>• Sahada Yapılan Uygulama Çeşitliliği, Sorunlar ve Fırsatlar</p> <p>• Öğretmen Yeterlilikleri ve Öğretmenlerin Mesleki Gelişimleri</p> <p>• Hizmet Öncesi Eğitim</p> <p>• Hizmet İçi Eğitimler</p> <p>• İki Dilli Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Okul Aile İş Birliğinin Önemi</p> <p>Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR, Millî Eğitim Bakanlığı</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Belma HAZNEDAR, Boğaziçi Üniversitesi Prof. Dr. Mehmet CANBULAT, Akdeniz Üniversitesi Doç. Dr. Ülker ŞEN, Gazi Üniversitesi Dr. Erçin AYHAN, Haliç Üniversitesi Dr. Gökhan KAYIR, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Dr. Gülşat BİCAN, Millî Eğitim Bakanlığı</p>
16.40-17.00	MÜZAKERE

4. GÜN 29/09/2022
TÜRKÇENİN TÜRK DİLLİLERE ÖĞRETİMİ

11. OTURUM-Türkçenin Türk Dillilere Öğretiminin Temel Meseleleri ve Çözüm Önerileri	
09.30-10.30	<p style="text-align: center;">KONU</p> <p>Oturum Başkanı: Doç. Dr. Umut BAŞAR, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. Fatma AÇIK, Gazi Üniversitesi Prof. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ, Yıldız Teknik Üniversitesi Doç. Dr. Mustafa ALTUN, Sakarya Üniversitesi Yeliz KAYA, Millî Eğitim Bakanlığı</p>
10.30-10.50	MÜZAKERE
10.50-11.05	KAHVE ARASI
12. OTURUM-GENEL DEĞERLENDİRME VE ÇALIŞTAY SONUÇ RAPORUNUN HAZIRLANMASI	
11.10-12.30	<p style="text-align: center;">KONU</p> <p>• Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi ile İki Dillilere ve Türk Dillilere Öğretimi Değerlendirme Oturumu</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. İbrahim GÜLTEKİN, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Mustafa BALCI, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Mustafa ÇAKIR, Millî Eğitim Bakanlığı Doç. Dr. Umut BAŞAR, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Doç. Dr. Yakup YILMAZ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi</p> <p>Konuşmacılar: Prof. Dr. İbrahim GÜLTEKİN, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Deniz MELANLIOĞLU, İstanbul Üniversitesi Prof. Dr. Kemalettin DENİZ, Gazi Üniversitesi Doç. Dr. Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ, Gaziantep Üniversitesi Doç. Dr. Yakup YILMAZ, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Dr. Tanık DEMİR, Gazi Üniversitesi</p>

